

# Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՍՐԲԱՏԱՌ ԿՈՆԴԱԿԸ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 90-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,  
ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ  
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԴԵՍ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ,  
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ  
ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ  
ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷԶՄԻԱԾՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍԱՒԱՆԴ ՄԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ  
ՀԱՅՐԱԴԵՏԱԿԱՆ  
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻՒԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ,  
ՊԱՏՐԻԱՐԲՈՒԹԵԱՆՅ ՀԱՅՈՑ  
ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱԴԻՄԱՅ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ,  
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ, ՎԱՐԴԱԴԵՏԱՅ,  
ՔԱՆԱՆԱՅԻՅ ԵՒ ՄԱՐԿԱՒԱԳԱՅ,  
ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ  
ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԷԻՅ ԵՒ ՄԻՐԵՅԵԱԼ  
ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՅԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

«Զի ինձ կեանք Քրիստոս է»:

(Փիլ. Ա 21)

Միրելի բարեպաշտ ժողովուրդ,

Հայոց հաւաքի վեմ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից, որ ունենք պարզել մեզ երկնային ամենառար շնորհով եւ օրհնութեամբ, գոհութեան աղօթք ու փառաբանութիւն ենք մարտոցում Բարերար Աստծուն այսօր, երբ 90-ամեայ յիշարակութեան առջեւ Հայոց Մեծ եղեռնի, ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս վերածնուած ժողովրդով համարձակաձայն կարող ենք կրկնել առաքելալի խօսքը. «Զի ինձ կեանք Քրիստոս է»:

Արդարեւ, Քեզ ապաւինողը ամօթով չմնաց, Տէր, քանզի Դու ես Յարուցեալ, եւ Քո Խօսքը՝ կենդանի ու կենդանարար ու յաւիտենական: Քեզ զիպենք իբրեւ ճշմարտութիւն, սէր եւ ողորմութիւն՝ Արարիչ ու Ամենախնամ, Ողորմած ու Փրկագործ: Քեզ զիպենք իբրեւ Ամոքիչ



ու Առաջնորդող պահապան գործիչին: Մեր հայրերից այսպես ուսանեցինք՝ փառաբերելով Զեզ՝ Միսիսիս Ռոդոլֆ, Տորը և Սուրբ Նոգուն:

Քրիստոսի հեղի յարութեան յոյսով, մահուան դէմ կեանքի յաղթութեան հաւարով ապրեց ու սպեղծեց մեր ժողովուրդը: Դարերի մէջ բազում աւերներ ու հողմեր փեսաւ, բազմիցս գերեզման իջաւ, բայց Քրիստոսին յուսացեալ՝ հաւապաց իր հոգու լոյսին, իր փրկութեանն ու վերածննդին: Միշտ հաւապաց եւ իր պարմութեամբ ու իր թողած ժառանգութեամբ վկայեց, որ յարուցեալ է Քրիստոս, եւ յարուցեալ է Քրիստոսին հաւապացողը: Այս հաւապով վերապրեցինք մեր պարմութեան ամենամեծ ողբերգութիւնը՝ մեր ժողովրդի ցեղասպանութիւնը Օսմանեան Թուրքիայում:

Առաջին համաշխարհային պարերազմի թոհ ու բոհի մէջ երիտթուրքական իշխանութիւնները ժամանակը պարեհ նկարեցին՝ աւարտին հասցնելու հայութեան բնաջնջման թուրքական պետութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը եւ ընդմիշտ լուծելու հայկական հարցը: Արեւմտեան Նայաստանում՝ մեր Նայրենիքի մեծագոյն հարուածի վրայ եւ կայսրութեան հայաշար այլ բնակավայրերում իրականացուեցին անգէն հայ բնակչութեան կազմակերպուած ջարդեր: Մեր ժողովուրդը մահուան էր դարապարտուել միայն հայ եւ քրիստոնեայ լինելու համար, բանգի հայ մնալ ու քրիստոնեայ, նշանակում էր շարունակել լինել բնիկ ու փոհմիկ ժողովուրդը Նայաստան երկրի:

1915 թուականին աւերն էր թագաւորում, սարսափն ու մահը՝ հայոց բնակավայրերում: Փլում էր փունը հայի գլխին, այրում էր հողը իր մշակի ուրբի փակ, ակօսը գերեզման էր դառնում, եկեղեցին՝ անբարբառ յուշարձան: Եփրատի ափերից մինչեւ Արաքսի հովիտներ, Մեւ ծովից մինչեւ Միջերկրական՝ ձորերը լցուեցին հայ մարդկանց դիակներով, գետերը՝ արիւնով: Թալանուած ու փանջահար անգէն ժողովուրդը՝ կին, մանուկ ու ծեր բշուեցին անջուր անապար, եւ նրանց վերջին աղօթքի ունկնդիրը եղաւ փոթակէզ քամին: Անլուր ջարդերին գոհ գնաց մէկ ու կէս միլիոն հայութիւն, որը հողագործ էր, արհեստաւոր, կառուցող շինարար, վաճառական, բժիշկ ու գիտնական:

20-րդ լուսաւորեալ դարը եղեռնով սկսուեց մեր ժողովրդի համար, որ նոր ժամանակներում յոյս ուներ գտնել անձի ապահովութիւն, մարդկային իրաւունքի պաշտպանութիւն եւ խաղաղ կեանք: Այս էր Նայկական հարցի բովանդակութիւնը: Մահմանադրական իրաւունքներից խօսող երիտթուրքական իշխանութիւններն ամեն բան հաշուարկել էին՝ չկայ ժողովուրդ, չկայ Նայկական հարց, չկայ ժառանգորդ, չկայ պահանջարկ: Չարահնար ծրագրի հեղինակները վստահ էին, որ խապառ պիտի բնաջնջուի հայութիւնը, երկրէ երկիր ցրուելով՝ անյիշարակ ու անհեղ պիտի վերանայ պարմութեան ասպարէզից: Ամեն բան հաշուարկել էին, բայց ոչ՝ Աստուծոյ նախախնամութիւնը եւ Աստծուն յուսացեալ ժողովրդի ապրելու եւ արարելու կամքն ու գործիւնը:

Նոյն ջարդարարների արշաւանքներին դիմակայելով՝ ընդդէմ մահու խիզախումով հերոսացած՝ փրկուեց Արեւելեան Նայաստանի փոքրիկ հողակտորը, որի վրայ հաստատուեց հայոց նոր պետականութիւնը: Մեր ազաւր երկրի դրօշի ներքոյ Ծիծեռնակաբերդի բարձունքում Արարապահայեաց վեր է յառնել Մեծ եղեռնի յուշակոթողը, որտեղ լուսեղէն գօրաց գնդերով հոգիներն են երկրի վրայ մեր հողը սրբացրած եւ երկնքում Աստուած փառաբանող մեր նահապականների, եւ որտեղ ձեռք-ձեռքի, սիրտ-սրտի միասին է ազգս հայոց: Յա-



վերժարես այս բարձունքին մեր ցան ու արդար ցասումը զօրութիւն դարձաւ եւ ծնունդ առաւ Արցախեան յաղթանակող ոգին:

Փառք բեզ, ժողովուրդ սիրելի, որ չերկնջեցիր մահուան քրքիջից: Խաչդ ուսած անցար Գողգոթայի ճանապարհներով եւ յարութիւն առար յաղթանակած:

Փառք բեզ, ժողովուրդ սիրելի, որ վերջը սրտիդ բնաւէր փունդ վերսպին կառուցեցիր Հայրենիքիցդ հեռու եւ մօտիկ բազում երկրներում եւ շարունակեցիր հայ մնալ ու քրիստոնեայ: Արարող հանճարով շարունակեցիր հաց սերտծել, կառուցել, գիպութեան ու մշակոյթի բարձունքների հասնել եւ այսպէս ճանաչուած ապրել:

Երիցս փառք բեզ, ժողովուրդ սիրեցեալ, «Ձի ինձ կեանք Քրիստոս է» հաւաքով քայլեցիր դէպի թո կեանքի նոր այգաբացը եւ յուսացիր իրաւունքի ու արդարութեան դարի նոր առաւօտն ու այս ճանապարհին մնացիր կանգուն ու արի:

Չենք մոռացել ու չենք կարող մոռանալ Հայոց ցեղասպանութիւնը, մեր պարմութեան այս մեծագոյն ողբերգութիւնը: Չենք մոռացել ու չենք կարող մոռանալ անւերակուած խնկաբոյր երկիրը մեր, հայրենական սրբութիւններն ու բազմադարեայ յիշարակները: Մեզ հետ են մեր բիւրատուր նահապարակները՝ յայտնի ու անյայտ անուններով: Նրանց յիշարակի առջեւ միասին ենք միշտ: Մեզ հետ են ի պաշտպանութիւն մեր ժողովրդի բողոքի ազնիւ ծայն բարձրացրած մեծ մարդասէրները, որոնց շուրթերից մարդկութեան խիղճն էր խօսում Եղեռնի մահասփիւռ օրերին: Մեզ հետ են այն ժողովուրդները, ովքեր մարդասիրաբար ապաստան փութեցին ջարդերից փրկուած բեկորներին հայութեան:

Անցել են ժամանակները, երբ մեր հայրերը չէին կարող ոգնկոչել յիշարակը մարտիրոսացած հայորդիների, երբ միայնակ էին ազգային ողբերգութեան ու վշտի մէջ: Այսօր շար ազգեր ու պետութիւններ ճանաչում են մեր ժողովրդի հանդէպ գործուած ոճիրը՝ իբրեւ յանցանք մարդկութեան ու մարդկայնութեան դէմ: 20-րդ դարի առաջին ցեղասպանութիւնը պիտի ճանաչուի ու դատաւարարուի ողջ աշխարհի ու նաեւ Թուրքիայի կողմից՝ այն համոզումով, որ բռնութիւններն ու սպանութիւնները չեն կարող առաջնորդել մարդկութեան ճանապարհը: Խաղաղութիւնն ու ազատ կեանքը, եղբայրութիւնը մարդկանց ու ազգերի միջեւ, արդարեւ, երազն է բոլոր ժողովուրդներին:

Մեծ եղեռնի 90-ամեայ փարելիցի առիթով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից Հայրապետական Մեր օրհնութիւնն ու ողջոյնն ենք բերում աշխարհասփիւռ սիրեցեալ մեր ժողովրդին: Չեռք-ձեռքի ու սիրտ-սրտի միասին ենք յիշարակի առջեւ մեր անմեղ զոհերի, ովքեր իրենց աչքերը փակեցին մեր ժողովրդի վերածնութեան, մեր Հայրենիքի ազատութեան փեսիլով: Հաւատարիմ լինենք նրանց փեսիլին: Որտեղ էլ ապրենք, փոխանցենք մեր զաւակներին Արարարի պարկերը նուիրական, Լուսաւորչի Կանթեղն անմար եւ հայրենի մեր հողն ու երկինքը միատրոդ Սուրբ Էջմիածնի խորհուրդը յաւերժական: Որտեղ էլ ապրենք, համակ նուիրումով փրէ կանգնենք մեր ազգային իղձերին ու ձգտումներին: Պաշտպանենք Արցախի ազատութեան իրաւունքի, Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման մեր արդար դատը: Միասնական ուժերով կառուցենք նոր կեանքը Հայաստանի ու Արցախի եւ հայրենի հողից առած աւիւնով զօրացեալ ու ծաղկուն պահպանենք Հայ Մփիոքը: Ապրենք «Ձի ինձ կեանք Քրիստոս է» վստահութեամբ եւ հաւատով, որ Աստուած համախմբելու է մեզ Արարարի փնջերին: Տէրը կամեցաւ ազգիս յարութիւնը, որպէսզի յարաբերի Անբարանի լոյ-

սով ու կեանքի սիրով աշխարհին բացուած հայի հոգին, եւ հայերէն աղօթքը շարունակի երկինք բարձրանալ՝ հայցելով աշխարհին խաղաղութիւն եւ ի մարդիկ հաճութիւն: Նաւա-  
րանք ի Զրիստոս սիրով զօրացեալ առաքինագործ հոգու շնորհներին մեր կեանքում եւ հա-  
յոց միացեալ ու պայծառ գալիքին:

*«Նաստարատուն կիսգէք, զլոկոյի կալքիք, պնդեալ զմէջս ձեր ճշմարտութեամբ, եւ  
զգեցեալ զգրասխան արդարութեան»* (Եփես. Զ 14):

## ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՆԱՅՈՅ

Տուաւ Կոնդակս ի 3-ն Փետրուարի  
յամի Տեառն 2005 եւ ի թուին Նայոց ՌՆԾԴ-  
ի Կոնի Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն՝  
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,  
ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի  
ընդ համարաւ 285